

อิสลามโฟเบีย (ISLAMOPHOBIA): ความหวาดกลัวอิสลาม

การก่อวินาศกรรมตึกเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์ ณ มหานครนิวยอร์กในวันที่ 11 กันยายน ปี ค.ศ. 2001 (เหตุการณ์ 9/11) ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่สร้างผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างโลกตะวันตกและโลกมุสลิมครั้งใหม่ นำไปสู่การประกาศสงครามต่อต้านลัทธิก่อการร้าย (War on Terrorism) โดยสหรัฐอเมริกาและชาติพันธมิตรซึ่งมุ่งเป้ากวาดล้างกลุ่มขบวนการของชาวมุสลิมที่ถูกโยงว่าเป็นกลุ่มก่อการร้ายเบื้องหลังการก่อเหตุวินาศกรรมดังกล่าว สื่อกระแสหลักทั่วโลกได้ผลิตซ้ำวาทกรรมที่สร้างความเข้าใจผิด โดยผูกภาพลักษณ์ของชาวมุสลิมเข้ากับผู้ก่อการร้ายแบบเหมารวม อาทิ “ชาวมุสลิมทุกคนไม่ใช่ผู้ก่อการร้าย แต่ผู้ก่อการร้ายทุกคนเป็นชาวมุสลิม” หรือการพาดหัวข่าวว่า “มัสยิดของอังกฤษกำลังหาทุนให้กับผู้ก่อความรุนแรง” (Hillton, 2005; Jackson, 2016) ที่สร้างความรู้สึกหวาดระแวงและความตึงเครียดต่อชุมชนชาวมุสลิมมากขึ้น จนนำมาสู่กระแส “อิสลามโฟเบีย” (Islamophobia) หรือ ความหวาดกลัวอิสลาม หรือบ้างเรียกว่า โรคหวาดกลัวอิสลาม¹ อันเป็นปรากฏการณ์ของความรู้สึกหวาดกลัว รังเกียจเดียดฉันท์ และมีอคติต่อศาสนาอิสลาม (Islam) และชาวมุสลิม (Muslims) อย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุโรปและสหรัฐอเมริกา รวมถึงที่อื่นๆ ของโลก

Kofi Annan อดีตเลขาธิการสหประชาชาติได้กล่าวต่อที่ประชุมในวันที่ 7 ธันวาคม ปี ค.ศ. 2004 ถึงการปรากฏตัวของกระแสความหวาดกลัวอิสลามว่า

“...โลกถูกบังคับให้บัญญัติศัพท์ใหม่ขึ้นมาเพื่อรับมือกับต่อความคลั่งที่ขยายตัวไปทั่ว ซึ่งเป็นเรื่องน่าเศร้าสลดและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา นั่นคือ อิสลามโฟเบีย...”
(Annan 2004)

องค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of Islamic Cooperation - OIC) ได้รวบรวมรายงานเหตุการณ์ที่ชาวมุสลิมตกเป็นเหยื่อของการใช้ความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติจากกระแสความหวาดกลัวอิสลามนับตั้งแต่ปี 2008 ซึ่งปรากฏความรุนแรงหลายรูปแบบตั้งแต่การเผา มัสยิด คำพูดร้ายๆ ในโซเชี่ยลมีเดีย การข่มขู่ทางไปรษณีย์ การเผา คัมภีร์อัลกุรอาน การดูหมิ่นศาสนาอิสลามและศาสดามุฮัมมัด การทำร้ายร่างกาย การล่วงละเมิดทางวาจา จนไปถึง

¹ หรือ โรคหวาดกลัวอิสลาม; Islam (ศาสนาอิสลาม) + phobia (โรคกลัว; เป็นโรคที่ผู้ป่วยมักจะแสดงอาการหวาดกลัวอย่างรุนแรงต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือสถานการณ์เฉพาะ ซึ่งจะเป็นไปอย่างไร้เหตุผล)

ปรากฏการณ์เพิ่มความนิยมของพรรคการเมืองและขบวนการฝ่ายขวา กลุ่มชาตินิยมและการปะทุของพรรคฝ่ายขวาสุดโต่งที่ออกนโยบายต่อต้านชาวมุสลิมอย่างชัดเจน (The Organization of Islamic Cooperation, 2020) อาทิ เหตุการณ์สะเทือนขวัญในปี ค.ศ. 2019 เมื่อผู้ก่อการร้ายขวาจัดเข้าไปกราดยิงในมัสยิดไครสต์เชิร์ช (Christchurch Mosque) ประเทศนิวซีแลนด์ จนทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 51 ราย และบาดเจ็บ 49 ราย ซึ่งนับเป็นอาชญากรรมร้ายแรงที่เกิดจากความเกลียดชัง (Hate crime) อันเป็นผลมาจากกระแสความหวาดกลัวอิสลามที่ขยายตัวออกไปเป็นวงกว้างและทวีความรุนแรงขึ้น (The Royal Commission of Inquiry, 2021)

ที่มาภาพ: <https://www.routledge.com/Islamophobia/Allen/p/book/9780754651406>

ในการศึกษาภูมิหลังและนิยามความหวาดกลัวอิสลามของ Richardson (2012) พบว่าคำว่า “อิสลามโฟเบีย” ได้ปรากฏขึ้นก่อนหน้าเหตุการณ์ 9/11 มาเป็นเวลานานช้านานแล้ว โดยถูกพบเก่าที่สุดในงานเขียนของ Alain Quellien (1910) ซึ่งวิพากษ์วิจารณ์เจ้าหน้าที่ของอาณานิคม

ฝรั่งเศสในแอฟริกาตะวันตก ว่ามีความหวาดกลัวต่อศาสนาอิสลามอย่างเกินเลย (islamophobie) ส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติและสร้างความบาดหมางกับชาวพื้นเมืองได้โดยง่าย นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 1916 Alphonse-Étienne Dinet ศิลปินชาวฝรั่งเศสผู้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลามและใช้ชีวิตอยู่ในอัลจีเรีย ได้ใช้คำเดียวกันนี้ในหนังสือบันทึกของเขา เพื่ออธิบายความรู้สึกเป็นปรปักษ์ (hostile) ของชาวยุโรปที่นับถือศาสนาคริสต์ที่มีต่อศาสนาอิสลามมาอย่างยาวนาน (Richardson 2012)

ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องจากการที่ชาวตะวันตกได้สร้างมายาคติต่อศาสนาอิสลามและชาวมุสลิม ในฐานะคู่ขัดแย้งมายาวนานตลอดประวัติศาสตร์ ตั้งแต่การปรากฏตัวของศาสนาอิสลามในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 7 สู่การปะทะกันระหว่างชาวคริสเตียนยุโรปกับชาวมุสลิมในสงครามครูเสดเพื่อยึดครองดินแดนปาเลสไตน์ ความไม่ลงรอยนี้สะท้อนผ่านงานเขียนของชาวตะวันตกจำนวนมาก อาทิ งานเขียนในยุคกลางของ St. John the Damascene ที่มุ่งวิพากษ์ความเชื่อในศาสนาอิสลามว่า ชาวอาหรับมุสลิมเป็นกลุ่มชนนอกรีตที่ปฏิเสธพระเยซูในฐานะพระเจ้า และแยกตัวออกมาจากสายธารของพระธรรมในไบเบิล (Rhodes 2009) จนไปถึงบทละครโคกนาฏกรรมในยุคเรืองปัญญา (Age of Enlightenment) ในปี ค.ศ. 1736 ของ Voltaire ที่ฉายภาพศาสดามุฮัมมัดแห่งศาสนาอิสลามว่าเป็นศาสดาจอมปลอม (false prophet) ผู้นิยมความรุนแรงและสุดโต่ง (Allen, 2010:29-31) ดังที่ Edward Said ได้กล่าวไว้ใน Orientalism (1978) ว่า มโนทัศน์ต่อศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมในฐานะตัวแทนของอารยธรรมตะวันออกที่ถูกมองว่าล้าหลังและป่าเถื่อน ต่างจากอารยธรรมตะวันตกที่เหนือกว่า มีรากมาจากกระแสนิยมวัฒนธรรมตะวันออกโดยชาวยุโรปที่ถูกผลักดันด้วยปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และการขยายตัวของลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) นั้น ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างตะวันตกและตะวันออก จนทำให้ตะวันตกสามารถเป็นผู้บอกเล่า ถ่ายทอดและจัดระเบียบความรู้เกี่ยวกับตะวันออกได้อย่างเบ็ดเสร็จ สร้างภาพแทนที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับชาวตะวันออกทั้งในด้านศาสนาและวัฒนธรรม และผลิตซ้ำต่อไปเรื่อยๆ จนเชื่อว่าเป็นความเข้าใจที่ถูกต้อง (Said, 1978)

ที่มาภาพ: <https://www.aa.com.tr/en/politics/islamophobia-must-first-be-criminalized/557270>

ในช่วงปลายทศวรรษที่ 90 วาทกรรมอิสลามโอฟเบีย ได้ถูกยกเข้ามาสู่เวทีถกเถียงทางวิชาการและวงสาธารณะโดย Runnymede Trust องค์กรพัฒนาเอกชนด้านความสัมพันธ์เชื้อชาติของอังกฤษ ได้จัดประชุมกรรมการว่าด้วย ชาวมุสลิมอังกฤษและความหวาดกลัวอิสลาม (Commission on British Muslims and Islamophobia) โดยจัดพิมพ์รายงานสรุปเรื่อง “ความหวาดกลัวอิสลาม: ความท้าทายสำหรับเราทุกคน” (Islamophobia: A Challenge for Us All) ให้นิยามว่าหมายถึง *“ความเกลียดกลัวหรือเป็นปรปักษ์ต่อศาสนาอิสลาม ซึ่งนำไปสู่การเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อชาวมุสลิมและชุมชนมุสลิม รวมถึงการผลักไสชาวมุสลิมให้ออกไปจากการเมืองกระแสหลักและกิจกรรมทางสังคมด้วย”* โดยได้มีการจำแนกสาเหตุสำคัญ 8 ประการ ได้แก่ 1) ศาสนาอิสลามถูกมองว่าไม่ยืดหยุ่นและปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงใดๆ 2) ศาสนาอิสลามแยกตัวเป็นอื่น และไม่มีคุณค่าร่วมกับวัฒนธรรมอื่นๆ 3) ศาสนาอิสลามล้าหลังสำหรับชาวตะวันตก ป่าเถื่อน ไร้เหตุผล โบราณ และเลือกปฏิบัติทางเพศ 4) ศาสนาอิสลามมีความรุนแรงก้าวร้าวและสนับสนุนลัทธิก่อการร้าย 5) ศาสนาอิสลามเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองและถูกใช้ในการเมืองและการทหาร 6) ข้อวิพากษ์โลกตะวันตกโดยศาสนาอิสลามจะถูกปฏิเสธ 7) การเป็นปรปักษ์ต่อศาสนาอิสลามถูกนำมาเป็นเหตุผลในการเลือกปฏิบัติต่อชาวมุสลิมและผลักไสออกจากสังคมกระแสหลัก และ 8) การต่อต้านศาสนาอิสลามถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติ (The Runnymede Trust, 1997)

แม้กระนั้น ข้อเสนอเกี่ยวกับแนวคิดและนิยามของความหวาดกลัวอิสลามนี้ก็ยังคงคลุมเครือและเปิดประเด็นให้เกิดข้อถกเถียงตามมา อาทิ Halliday (1999) เสนอว่าที่ถูกต้องแล้วความหวาดกลัวอิสลามควรที่จะถูกเรียกว่า “การต่อต้านชาวมุสลิม” (anti-Muslimism) มากกว่า โดยมองเป็นเรื่องของอคติที่มุ่งไปยังตัวชาวมุสลิมในฐานะคน มากกว่าการเป็นปรปักษ์ทางศาสนา

ดังเช่นในอดีต และอัตราของการต่อต้านชาวมุสลิมมาก-น้อยต่างกันไปในบริบทของชนชาติและวัฒนธรรม ขณะที่ Meer และ Modood (2009) ได้ศึกษาบริบทของความหวาดกลัวอิสลามในยุโรปและมองว่าแนวคิดนี้เป็นการซ้อนกันของการเหยียดเชื้อชาติ (Racism) และความเกลียดคนต่างชาติ (Xenophobia) ที่มุ่งกระทำต่อชาวมุสลิมชนกลุ่มน้อย (ethnic minority) โดยมีปัจจัยขึ้นอยู่กับระดับของการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นมุสลิม (Muslimness) อันเป็นอัตลักษณ์ทางศาสนา (religious identity) ดังที่เคยเกิดขึ้นกับกรณีของการต่อต้านชาวยิว (anti-Semitism) มาก่อน (Meer and Modood 2009)

แม้ว่าโดยทั่วไปประเทศในยุโรปจะมีการคุ้มครองสิทธิของชนกลุ่มน้อย แต่อัตลักษณ์ทางศาสนาของชาวมุสลิมกลับถูกมองเป็นเรื่องของความสมัครใจ ที่จงใจสร้างความแตกต่างและความเป็นอื่นจากค่านิยมหลักที่ชาวยุโรปยึดถือ ตัวอย่างเช่น ในฝรั่งเศสมีการประกาศรัฐบัญญัติห้ามปกปิดใบหน้าในที่สาธารณะ ซึ่งห้ามสตรีชาวมุสลิมสวมนิقاب (Niqab) บุรเกาะห์ (Burqa) เนื่องจากขัดกับค่านิยมแบบฆราวาสนิยม (secularism) ของชาติ และมีความกังวลด้านสิทธิสตรีและความมั่นคง หรือ การรณรงค์ประชามติร่างกฎหมายห้ามก่อสร้างหอคอยฮออะซาน (minaret) โดยพรรคฝ่ายขวาของสวิสเซอร์แลนด์ โดยให้เหตุผลว่าหอคอยฮออะซานเป็นสัญลักษณ์ของการขยายอิทธิพลการเมืองอิสลาม (political Islam) เป็นต้น (Abdeleli 2019)

ที่มาภาพ: <https://time.com/6049226/france-hijab-ban/>

อย่างไรก็ดี ยังมีปัจจัยภายในซึ่งเกิดจากการกระทำโดยชาวมุสลิมเองบางกลุ่มที่นิยมการใช้ความรุนแรง มีส่วนตอกย้ำและขยายกระแสความหวาดกลัวอิสลามให้ขยายมากขึ้น เช่น การตีความศาสนาอิสลามไปทางสุดโต่ง (mutashaddid - extremism) ของกองกำลังฏอลิบาน (Taliban) ในอัฟกานิสถาน ซึ่งได้กระทำการที่ถูกละเมิดว่าลิดรอนสิทธิสตรี และการทำลายโบราณวัตถุของต่างศาสนา หรือ กองกำลังไอซิส (ISIS) ที่มี ใต้ก่อเหตุรุนแรงแม้แต่กับชาวมุสลิมด้วยกันเอง โดยมีเป้าหมายเพื่อขับไล่อิทธิพลของชาติตะวันตกและสถาปนารัฐอิสลาม (Islamic state) รวมถึงเหตุการณ์สังหารนักพิมพ์นิตยสารชาร์ลี เฮ็บโด (Charlie Hebdo) ในกรุงปารีสในปี ค.ศ. 2015 ที่ผู้ก่อการร้ายอ้างว่าเป็นการตอบโต้การวาดการ์ตูนล้อเลียนศาสดาของศาสนาอิสลาม ซึ่งปฏิกริยาที่หลากหลายของชาวมุสลิมต่อเหตุการณ์ดังกล่าวรวมถึงหวาดหวั่นว่ากระแสความหวาดกลัวอิสลามจะยิ่งขยายตัวมากขึ้น (จรัญ มะลูลีม, 2559; สุชาติ เศรษฐมาลินี, 2016) โดยองค์กรมุสลิมได้แถลงการยืนยันไม่สนับสนุนความรุนแรงทุกชนิด แต่ก็กล่าวย้ำว่าการดูหมิ่นศาสนาอิสลามนับเป็นพฤติกรรมที่ไม่ได้รับผิดชอบเช่นเดียวกัน และเป็นการข่มขู่ความรู้สึกของชาวมุสลิมกว่าพันล้านคนทั่วโลก และไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานสากลที่เรียกร้องให้เคารพความรู้สึกของผู้อื่นโดยอ้าง “เสรีภาพในการแสดงออก” ซึ่งจะยิ่งเป็นการสร้างความรุนแรง การก่อการร้าย ส่งเสริมความรู้สึกต่อต้านชาวมุสลิม และเพิ่มปรากฏการณ์ของความหวาดกลัวอิสลามให้มากยิ่งขึ้น (The Organization of Islamic Cooperation 2020)

ผู้เขียน
สุนิติ จุฑามาศ
นักวิชาการ

กราฟิก
กนกเรขา นิลนนท์
เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์

เอกสารอ้างอิง

- Abdeleli, Abdelhafidh., 2019. **"Switzerland's controversial minaret ban, ten years on"**. Accessed: August 2021, 8th. url: https://www.swissinfo.ch/eng/political-history_the-controversial-minaret-ban--ten-years-on/45399822
- Annan, Kofi., 2004. **"Secretary-General, addressing headquarters seminar Wed Confronting Islamophobia"**. United Nations, press release, 7 December 2004.
- Allen, Chris., 2010. **"Islamophobia"**. Farnham: Ashgate.
- Halliday, Fred., 2003. **"Islam and the myth of confrontation: religion and politics in the Middle East"**. London: New York: I.B. Tauris.
- Hinton, Joe., 2005. **"Collections at UK mosques 'fundraising for terror'"**. Accessed: August 2021, 8th. url: <https://www.dailystar.co.uk/news/latest-news/uk-mosque-terror-fund-cash-17218857>
- Jackson, Jasper., 2016. **"Daily Star Sunday censured over misleading headline on UK mosques"** Accessed: August 2021, 8th. url: <https://www.theguardian.com/media/2016/apr/04/daily-star-sunday-uk-mosques-ipso>
- Meer, Nasar; Modood, Tariq., 2009. **"Refutations of racism in the 'Muslim question'"**. Patterns of Prejudice. 43 (3-4): 335-54
- Quellien, Alain., 1910. **"La Politique Musulmane Dans L Afrique Occidentale Française 1910"**. Paris: Émile Larose. Accessed: August 2021, 6th. url: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6152175h.texteImage>
- Rhodes, Bryan., 2009. **"John Damascene in Context: An Examination of "The Heresy of the Ishmaelites" with special consideration given to the Religious, Political, and Social Contexts during the Seventh and Eighth Century Arab Conquests"**. Masters Theses. 71.Liberty University. Accessed: August 2021, 7th. url: <https://digitalcommons.liberty.edu/masters/71/>
- Richardson, Robin., 2012. **"Islamophobia or anti-Muslim racism – or what?– concepts and terms revisited"**. Accessed: August 2021, 6th. <http://www.insted.co.uk/anti-muslim-racism.pdf>
- Said, Edward W., 1978. **"Orientalism"** New York: Pantheon Books.
- The Organization of Islamic Cooperation, 2020, **"13th OIC observatory report on Islamophobia"**. Accessed: August 2021, 8th. url: https://www.oic-oci.org/upload/islamophobia/2021/The_13th_Islamophobia_Annual_Report_English.pdf

The Organization of Islamic Cooperation, 2020, **“OIC: Republishing of Abusive Cartoons of Prophet Muhammad, peace be upon him, by French Charlie Hebdo Newspaper, is an affront to Islam and a Provocation to Feelings of Muslims”**. Accessed: August 2021, 8th. url: https://www.oic-oci.org/topic/?t_id=23831&t_ref=14161&lan=en

The Royal Commission of Inquiry, 2021. **“Report: Royal Commission of Inquiry into the terrorist attack on Christchurch masjidain on 15 March 2019”**. Accessed: August 2021, 8th. url: <https://christchurchattack.royalcommission.nz/>

The Runnymede Trust, 1997. **“Islamophobia: A Challenge for Us All”**. Accessed: August 2021, 7th. url: <https://www.runnymedetrust.org/companies/17/74/Islamophobia-A-Challenge-for-Us-All.html>

จรัญ มะลูลีม., 2559. **“อิสลามโฟเบีย : เรียนรู้ ลบเลือนความหวาดระแวง”**. กรุงเทพฯ : มติชน.

สุชาติ เศรษฐมาลินี, 2016. **“อิสลามโฟเบีย: โรคภัยที่ต้องรีบเยียวยา”**. Accessed: August 2021, 8th. url: <https://deepsouthwatch.org/th/node/8715>